

Ta till vara den invandrade arbetskraften!

Under senare år har det förekommit en diskussion om invandrarnas villkor på svensk arbetsmarknad. En fråga i denna diskussion har gällt hur sysselsättningen utvecklats för de senaste 10–15 årens flyktinginvandrare. Några empiriska studier som gjorts under senare år visar på en dystert utveckling. Trots att 1980-talet utmärktes av en ihållande högkonjunktur kom många invandrargrupper att stå vid sidan om arbetsmarknaden. Även under den extremt starka efterfrågan på arbetskraft under slutet av 1980-talet fanns det stora flyktinggrupper som varit bosatta i Sverige i många år – även efter att arbets- och uppehållstillstånd erhållits – som hade sysselsättningsstal i aktiva åldrar på endast 30 procent och en öppen arbetslöshet på 20 procent. Motsvarande tal bland svenskarna var cirka 85 procent respektive 1,5 procent.

Historiskt sett är den uppkomna situationen ny. De invandrare som kom på 1940-, 50- och 60-talen kom mycket snabbt ut på arbetsmarknaden. Detta gäller *både* den tidens arbetskraftsinvandrare *och* flyktingar. I sin helhet hade invandrarna då högre andel sysselsatta än svenskarna. Detta var fallet även under perioder – exempelvis 1969–70 – då antalet nyttillträdande invandrare på svensk arbetsmarknad var mycket stort. Numera är situationen den omvända. En överslagsräkning visar att om de åldersspecifika arbetskraftstalen för de utrikes födda

hamnade på samma nivå som för totalbefolkningen skulle arbetskraftsutbudet i Sverige öka med cirka 40 000 personer. Under överhettningssäsongen 1987–90 skulle dessa ha utgjort ett värdefullt tillskott för att reducera obalanserna på svensk arbetsmarknad.

Full sysselsättning och jämn inkomstfördelning har under efterkrigstiden varit centrala mål för den ekonomiska politiken. Genom förvärvsarbete erhåller man i allmänhet sin försörjning. En jämn fördelning av sysselsättning mellan olika befolkningsgrupper kan således förväntas underlätta en jämn fördelning av inkomster. Tillgängligt statistiskt material visar att inkomsten per capita bland invandrarna har minskat mycket kraftigt under de senaste 20 åren i relation till per capita-inkomsten bland svenskarna. Numera är inkomsten per capita bland invandrarna väsentligt lägre än bland svenskarna. I huvudsak torde detta förklaras med invandrarnas försämrade sysselsättningsläge. Den uppkomna situationen ligger således knappast i linje med vissa centrala ekonomisk-politiska mål. Inte heller är den i linje med vissa invandrapolitiska mål. Om man ser inträdet på arbetsmarknaden som en viktig del av integrationen till svenskt samhällsliv är de nuvarande sakernas tillstånd knappast acceptabla.

Det finns många förklaringar till

den beskrivna utvecklingen. Sannolikt finns det svenska arbetsgivare som är osäkra över den kompetens som de senaste årens flyktingar besitter. För dessa flyktingar är kulturbakgrund och därmed kunskapsmassa i vid mening mer "avlägsen" än för tidigare flyktingar. Även välutbildade personer kan ha en sådan sammansättning på sina kunskaper att de inte blir direkt efterfrågade på arbetsmarknaden. Dessutom förekommer troligen i många fall ren diskriminering.

Men bidragande är säkerligen också institutionella omständigheter kring invandringen. I många fall tar det mycket lång tid (ibland år) från att en flykting anländer tills en utredning gjorts och arbets- och uppehållstillstånd givits samt kyrkobokföring skett och utbildningsprogram genomgåts. Många flyktingar hinner både förlora yrkeskunskaper och passiviseras. De blir därmed mindre attraktiva och efter hand mindre sökbenägna på arbetsmarknaden. En ytterligare faktor som kan bidra till detta är den hitillsvarande konstruktionen av statsbidragssystemet till kommunerna. Detta har inte stimulerat kommunerna att få ut flyktingar i arbete. En omläggning av systemet görs dock nu. Samtidigt förefaller man ha "missat" tåget för den här gången. Den pågående lågkonjunkturen gör det svårt för nytillträdande på arbetsmarknaden.

Men det behövs mycket mer. Framförallt måste handläggningstiderna reduceras. En utbyggnad av kapaciteten vid Statens invandrarverk från mitten av 1980-talet skulle sannolikt medfört en samhällsekonomisk vinst genom

att fler flyktingar snabbare kommit ut i produktionen. En annan möjlighet är att ha ett generöst system med tillfälliga arbetstillstånd för de individer där handläggningstiderna kan förväntas bli långa. Om en flykting på ett tidigt stadium får ett deltidsarbete och kombinerar detta med deltidsutbildning underlättas sannolikt den långsiktiga anpassningen till arbetsmarknaden. Dessutom är det fördelaktigt för samhällsekonomin och motverkar främlingsfientliga stämningar. Sammanfattningsvis bör en sk arbetslinje få större utrymme i flyktingpolitiken under 1990-talet. Låt oss inte upprepa misstagen från 1980-talet.

JAN EKBERG